

Lietuvos nepriklausomybės karų istorija

Žaslių kautynės (1919 m. balandžio 2-8 d.)

Vytautas BUDVYTIS, Kaišiadorių muziejaus muziejinkas

Atkelta iš 10 p.

lietuviai turėjo žinių, jog Žaslių bare priešas koncentruoja didesnes jėgas. Balandžio 7-osios vakare buvo pastebėtas jų intensyvus judėjimas. Rinktinė pasirošė gintis, būdėmas pozicijose buvo sustiprintas, rezervinės kuopos išpėtos būti pasiruošusios²¹.

Balandžio 8-osios mūšis

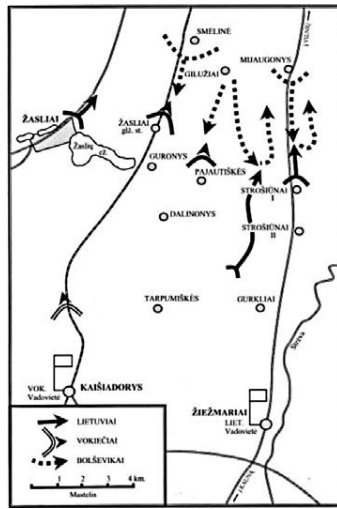
Balandžio 8-osios anksti rytą gausios priešo grandinės pradėjo smarkų puolimą Žaslių–Strošūnų bare. Nors telefonų jau turėta, bet jie blogai veikė. Kautynių metu Žiezmariai–Strošūnų telefono linija visiškai nustojo veikti, todėl kuopų vadams teko veikti savarankiškai ir parodyti daug iniciatyvos.

Boļševikai ypač smarkiai puolė Žaslių geležinkelio stotį ir Talpūnus, o Pajautiškes bandė apsupti mišku iš pietų pusės. Tačiau lietuvių kariai sulaukė priešų puolimą ir priverė jį trauktis atgal mišku į rytus.

Boļševikai, panaudoję smarkią artilerijos ir kulkosvaidių ugnį, toliau didelėmis jėgomis puolė, tačiau Strošūnų paimti jiems nepasisekė. Tada sutelkė artilerijos ir kulkosvaidių ugnį boļševikai puolė frontu nuo Mijaugonių kaimo iš miško. Nors prieš artilerijos sviediniai krisdavo maždaug už kilometro kuopų užnugaryje, tačiau tarp menkai patyrusių lietuvių karių jie kėlė paniką²².

Pačiame kautynių įkarštyje sugedo IV kuopos kulkosvaids, o ir šovinių jau nedaug tebuvo liko. Nepatyrę kulkosvaidininkai ilgai nesugebėjo sutaisyti ir tuo pasinaudoję boļševikai dar atakliau veržėsi pirmyn. Tuo kritišku momentu vis dėlto pavyko kulkosvaidį sutaisyti ir besiantinanti priešą apšaudyti smarkia ugnimi, kuri boļševikams padarė daug nuostolių. Buvo matyti, kaip boļševikai, jau lipantys per tvorą, krito nuo kulkosvaidių ugnies. Daug jų buvo nukauta ir nuo kuopų karių taiklių šūvių. Nuolat buvo girdėti II kuopos vado karininko A. Jakšto raginimai: „Vyrai, tik taikykite, vyrai taikykite!“ Vietinių gyventojų pasakojimu, boļševikai iš to lauko išsivežė apie 80 nukautų ir sužeistų kareivių. Jų puolimas buvo sustabdytas²³. Boļševikai pasitraukė Mijaugonių kaimo kryptimi. Temstant kautynės aprimo.

Kautynėse ties Strošūnais ypač pasižymėjo šie Atskirojo bataliono kariai: puskarininkiai Petras Daunoras, Juozas

Schema

Pocius, Juozas Černiauskas, skyrininkas Domininkas Narbutas, eiliniai Aleksas Baušys, broliai Pranas ir Motiejus Kilikevičiai, Pranas Valkauskas, Andrius Makarevičius, Stasys Jakubauskas, Jonas Janušaitis, Petras Šimkus, Juozas Vaičiūnas, Jonas Plioplys, Stasys Karpavičius ir kiti²⁴. Įsitikinus tolesnio puolimo prieš stambias boļševikų pajėgas neperspektyvumu, balandžio 8-osios vakare buvo gautas rinktinės vado J. Butkaus įsakymas visoms kuopoms atsitraukti iki Gurkliai kaimo²⁵. Lietuvos vadovybė nutarė savo karinius dalinius atitraukti. Balandžio 9-10 d. Strošūnų–Pajautiškių–Žaslių miestelio ir geležinkelio stoties baras buvo perduotas vokiečių apsaugai.

„Atskiros batalionas buvo pasiūstas atgal į Kauną baigti formuotis ir mokytis. Žinoma, niekas nevežė mūsų į Kauną, turėjome žygiuoti savo kojomis. Grįžome išdidūs, nes juk ne tik buvome buvę fronte, bet ir apšaudyti, t. y. jau su kautynių žaizdų“²⁶ – prisimena S. Raštikis.

Kovų su boļševikais ties Žasliais metu žuvo 4, sužeista 40 ir dingo be žinios 20 kareivių. Balandžio 10 d. Žiezmariuose

Lietuvos nepriklausomybės kovų savanorių kapai Žiezmariai kapinėse. 2014 m. V. Budvyčio nuotr.

įvyko iškilmingos žuvusių karių laidotuvės, dalyvaujant didelei miniai aplinkinių gyventojų. Jose taip pat dalyvavo Atskirojo brigados vadas S. Nastopka, štabas ir daugybė karių²⁷.

Ivertinant Žaslių kautynių su boļševikais eigą ir rezultatus, reikia pritari istoriko Vytauto Lesčiaus išvadai, jog Lietuvos kariuomenės vadovybė, turėdama šiame bare nepalyginamai menkesnes karines pajėgas, nutarė suduoti priešui lemtingą smūgį. Nors šiose kautynėse ir nepasisekė sumušti priešą ar bent jau pasistumti Vilniaus kryptimi, tačiau čia buvo galutinai sutrikdytos boļševikų pastangos pro Alytų ir Kaišiadorys žygiuoti į Kauną ir užimti visą Lietuvą.

²¹Klaupa Z. Lietuvos valstybės istorija. Vilnius, 2006. P. 205-207.
²²Morkūnaitė A. Iš vietos savivaldos kūrmosi Kaišiadorių apskrityje 1918 metais // Kaišiadorys: miesto ir apylinkių praeitis. Kaišiadorys, 1999. P. 71-72.
²³Klaupa Z. Lietuvos valstybės istorija... P. 207-208.
²⁴Ten pat. P. 208-209.
²⁵Lesčius V. Lietuvos kariuomenės nepriklausomybės kovose, 1918-1920. Vilnius, 2004. P. 79.
²⁶Karin. K. Škirpos 1919 m. vasario 28 d. slapta pareiškimas Nr. 8 Krašto apsaugos ministerijai // LCVA, f. 923, ap. 1, b. 149, l. 216-217.
²⁷1919 m. įsakymai Krašto apsaugos ministerijai // LCVA, f. 384, ap. 1, b. 3, l. 47.

²⁸Atskiro brigados ir II pest. diviziono štabo karo diennynas (1919 03 11-1919 12 31) // LCVA, f. 929, ap. 3, b. 76, l. 2-3.
²⁹Krašto apsaugos ministro karin. A. Merkio slapta įsakymas Nr. 1 Vilniaus grupėi // LCVA, f. 1, ap. 1, b. 15, l. 42-43; A. V. Kautynės ties Žasliais ir Strošūnais // Karys, Kaunas, 1939. Nr. 14. P. 441.
³⁰Raštikis S. Kovos dėl Lietuvos. Kario atsiminimai. I dalis. Los Angeles, 1956. P. 137-138.
³¹Atskiro brigados ir II pest. diviziono štabo karo diennynas... // LCVA, f. 929, ap. 3, b. 76, l. 6.
³²Kariškos voros mūšio Žiezmariai-Vievio rajone relacija // LCVA, f. 929, ap. 3, b. 37, l. 50.
³³Lesčius V. Lietuvos kariuomenės nepriklausomybės kovose... P. 85.
³⁴Ten pat.
³⁵Petro Balsio atsiminimai apie 1919 m. kovas Žiezmariai, Avilių apylinkėse // LMAVBR, f. 193-22, l. 1-3.
³⁶Lesčius V. Lietuvos kariuomenės nepriklausomybės kovose... P. 86.
³⁷Kariškos voros mūšio Žiezmariai-Vievio rajone relacija // LCVA, f. 929, ap. 3, b. 37, l. 50.
³⁸Atskiro brigados ir II pest. diviziono štabo karo diennynas... // LCVA, f. 929, ap. 3, b. 76, l. 7.
³⁹Kariškos voros mūšio Žiezmariai-Vievio rajone relacija // LCVA, f. 929, ap. 3, b. 37, l. 50.
⁴⁰Atskiro brigados ir II pest. diviziono štabo karo diennynas... // LCVA, f. 929, ap. 3, b. 76, l. 8.
⁴¹Lesčius V. Lietuvos kariuomenės nepriklausomybės kovose... P. 87.
⁴²Ten pat.
⁴³A. V. Kautynės ties Žasliais ir Strošūnais... P. 442.
⁴⁴Atskirojo bataliono kariai, 1919 m. balandžio 8 d. pasižymėję mūšiuose su boļševikais ties Strošūnais // LCVA, f. 929, ap. 3, b. 112, l. 9-10, 14.
⁴⁵Atskiro brigados ir II pest. diviziono štabo karo diennynas... // LCVA, f. 929, ap. 3, b. 76, l. 8-9.
⁴⁶Raštikis S. Kovos dėl Lietuvos... P. 139.
⁴⁷Atskiro brigados ir II pest. diviziono štabo karo diennynas... // LCVA, f. 929, ap. 3, b. 76, l. 9.

Lietuvos bažnyčių istorija

Vilniaus Palaimintojo Jurgio Matulaičio parapijos kūrėjas ir bažnyčios statytojas – kun. Medardas Čėponis

Dr. Aldona VASILIAUSKIENĖ, Vilnius

Atkelta iš 5 p.

Jonas Vailionis, Juozapas Minderis, Jonas Varaneckas; asistavo diakonas: Vidas Smagurauskas, Balys Stankus...

Po intensyvių aštuonerių metų darbų Palaimintojo Jurgio Matulaičio parapijoje, kun. M. Čėponis buvo perkeltas rezidentu į Vilniaus Šv. Mikalojaus parapiją.

Šv. Mikalojaus parapijos klebonas

2004 m. paskirtas Šv. Mikalojaus parapijos klebonu kun. M. Čėponis atliko įvairių pašaravimo darbų, parapijiečiams dvasinei veiklai sutelkė į įvairias grupes: Evangelizacijos, Liturgijos, Karitatyvinę-socialinę bei Jaunimo sekcijas, trečiųjų pasauliui, maldos grupę, Marijos legioną, parapijos senjorų chora, „Močiucių klubą“.

Idomus kunigo veiklą liudijantis faktas – Vilniaus Šv. Mikalojaus parapijos klebonas M. Čėponis 2010 m. gruodžio 21 d. Vilniaus oro uoste pašventino Maldos kambarį.

Ženklius klebono ryšiai su ukrainiečiais – Rytu (graikų) apeigų katalikais, ypač Vilniaus Švč. Trejybės bažnyčios klebonu t. Pavlo Jachimec OSBM – Šv. Mikalojaus bažnyčioje ne kartą aukotos

pažino su unitų apeigomis, klausė ukrainietišku giesmių.

Klebono M. Čėponio iniciatyva parapijiečiai turėjo galimybę išklausyti šv. Mišias, aukojamas ir rusų kalba, – jas laikė Vladimiro (prie Kliauzos) Švč. Mergelės Marijos Rožinio Karalienės parapijos klebonas t. Sergejus Zujevas, atvykęs į Lietuvą su savo piligrimų grupele, kuri maldoje keliavo po Lietuvą M. Reinio (1884 02 03–1907 06 10–1926 04 05–1953 11 08) vardo įamžinimo vietomis.

Kunigo M. Čėponio iniciatyva organizuojami susitikimai su mokslo bei meno žmonėmis. Šv. Mikalojaus bažnyčioje ir parapijos salėje vyksta idomūs renginiai, pradedami prieš 100 metų šioje lietuviškoje parapijoje vykdyta veikla. Prisimenami Šv. Mikalojaus parapijoje dirbę ir kiti iškilūs arkivyskupijos dvasininkai, būvę parapijos klebonai, įvairios organizacijos bei asmenys, kovoję dėl Lietuvos ir Bažnyčios laisvės, lietuviybės žadintojai ir puoselėtojai. Keletą paminėsime: minimas klebonas Kristupas Čibiras (1888 12 14–1914–1942 03 23) – i šiuos renginius atvyksta Švenčionių klubas, Daugėliškių parapijiečiai, gimnazičiai; nuo 2012 m. kasmet Šv. Mikalojaus bažnyčioje

Vasario 16-osios akto signataro Donato Malinausko premija įteikiama dr. Kazimierui Garšvai. Centre kleb. dek. Medardas Čėponis, dešinėje Viktoras Jencius Butautas

mybės akto signataro Donato Malinausko (1869 03 07–1942 11 30) premija, kurią įsteigė D. Malinausko vaikaitis Tadas Stomma ir dr. Viktoras Jencius-Butautas. Jau įteiktos keturios premijos. Pirmąsias gavo „Vorutos“ redaktorius Juozas Vercinkevičius ir mons. Alfonsas Svarinskas; nemažai dėmesys skiriamas Dievo tarnui arkivyskupui Mečislovui Reinui, kuris glaudžiai susijęs su Šv. Mikalojaus bažnyčia.

džiaugiasi, kad jų klebonas M. Čėponis 2005 m. apdovanotas Sausio 13-osios medaliu (2005 m. sausio 6 d. Prezidento įsakas Nr. 189), dėkingi, kad kunigo pastangomis iš Baltarusijos (Zadzievo, prie Postavų) parvežti ir Lietuvoje Vilniaus Jeruzalėje – Šv. Kryžiaus Atradimo parapijos kapinėse – 2005 m. balandžio 21 d. perlaidoti nusipelnusio kunigo, knygnešio Jurgio Mačiūlio (1863–1915) palaikai.